
Književna poročila

In z drhtečo roko, tako blažena je bila, mu je napolnila z grškim vinom zlat kelih, ki ga je bil prinesel tolsti kurski vladika, ter ga pomolila svojemu prijatelju; kleče mu je ponudila kupico, ona, ki so ji knezi sveta poljubljali brezpetnik, in sicer z večjo vnemo nego papežu. On pa jo je molče motril, s tako žejnim in željnim pogledom, da je kar trepetala od slasti in strasti: «Prav imaš, malej, kaj bi govoril... zdaj pa k večerji!»

(Iz francoščine preložil A. Debeljak.)

KNJIŽEVNA POROČILA

Edmond Rostand: Cyrano de Bergerac. Heroična komedija v petih dejanjih. Poslovenil Oton Župančič. V Ljubljani, 1923. Založila Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg. Str. 196.

Francoska drama v verzih, ki jo je sredi devetnajstega veka romantično poživel Victor Hugo, je dosegla koncem imenovanega stoletja po dobri in slabi strani svoj višek v oblikovno blestečih in duhovitih igrah Edmonda Rostanda (1868. do 1918.), katerih svetovnim uspehom je poleg jezikovnih krasot in gledališke spretnosti v ne majhni meri kumovala zlasti prenasičenost pretiranega naturalističnega črnogledja. Francoz ljubi vnanjo našopirjenost, sijaj, duhovito besedno igračkanje in namigavanje, ima skratka «le goût du panache», ki z njim (perjanka!) še ob smrtni uri ironično krasnoslovi duhovito burkasti Cyrano. Rostand je znal v dramo v verzih, ki je na sploh že od romantikov sem nekaj kompromis med čisto poezijo in melodramom, odtehtati obojega prav (Les Romanesques, La Princesse Lointaine), pa pisati blesteče verze (Le Chantecler, La Samaritaine), satirično-drzno zajemati iz zgodovine in jo v krajevni in časovni barvi dosti točno projecirati, pa tudi prenarejati (L'Aiglon, Cyrano), nizati odrske efekte in poživljati dialoge s sijajnimi domislicami in besednimi lepotili.

Cyrano de Bergerac, junak naše heroične komedije, je zgodovinska literarna osebnost. Bil je eden najbolj fantastičnih, lokavih, brezobzirnih in temperamentnih pisateljev sedemnajstega veka (1619. do 1655.) in je z drugimi prevratnimi pisarji tiste dobe pripravljaval prihod in zmago komedijografu Molièreu. Napisal je šibko tragedijo La mort d'Agrippine in dokaj posrečeno in zabeljeno burko Le pédant joué, iz katere si je Molière prisvojil cel prizor (prim. prevod str. 191., 192.!). Najbolj pa je zaslovel v svojem času po dveh razposajenih in zelo navdušeno pisanih fantastičnih potopisih, Voyage à la Lune (glej prevod str. 79. in 120. do 126.) in Histoire comique des états et empires du Soleil.

Rostandov Cyrano (1897) je iz skromnih historičnih podatkov v genijalen, zgoščen tip poveličan zastopnik francoske duhovitosti, neustrašenosti, nesebičnosti, dovtipnosti, plemenitosti, bistroglednosti, čuvstvenosti itd. Njegov značaj je v komediji izdelan do vseh potankosti in vse osebe, ki nastopajo v igri, so ponajveč le kažipot v njegovo notranjost in žarki v razumevanje njegovega bistva, ki je presežnik in konglomerat galskega narodnega bistva. Cyrano je «poet, sabljač, glásbenik, učenjak», ki neusmiljeno povserod vtika iznajdljivi nos in na vse strani sika z zbadljivim, dovtipnim jezikom,

---

Književna poročila

«na svetohlince, kimavce zabavlja,
na usteže, šušmarje — na ves svet!» (178.)

Poet, ki je ponosen na stan in poslanstvo, nepodkupljiv, samosvoj.

«Mar naj se po zaščitniku ozrem,
in kot bršljan, ki se ob deblu dviže
in se mu laska ter mu skorjo liže,
z zvijačo, ne z močjo, se kvišku vzpnem?» (78.)

Sam gre svojo pot, brez pomoči petičnikov in precioz, ki so tistikrat dosti odločevale v slovstvu, vselej pripravljen «za ,da‘ in ,ne‘ sukati meč in stih».

Pa tudi za slavo med bohemi se ne poteguje:

«Ne, hvala! Naj založnika plačujem,
da bo izdal mi verze? Hvala lepa!
Naj po bezniških zborih papežujem,
naj vinski brat o moji slavi sklepa?» (78.)

Življenje ga je naučilo

«zaničevati slavo in fortune
in misliti, kako bi vzplul na luno!»

Kljub temu, da nekateri Francozi (glej: Lalou, *Littérature française contemporaine*, 1922) vidijo v Rostandovem Cyranu samo avtorjevega dvojnika in v njegovi drami le življenske slike pisatelja druge vrste (*tragédie du raté*), ki stremi po geniju, je poet de Bergerac po izvestni strani zdrav primer vztrajnega, uvidevnega in samozavestnega duhovnega delavca, ki pogumno raste sam iz sebe:

«Veséli cvetja se, plodov, še trav —
če si na svojem vrtu jih nabral...
in če se tudi nisi vzpel kot hrast,
dokoder je — sam si pognal se v rast!»

Odločno bi zanikal, da je Rostand — morda podzavedno — v svojem junaku iskal tolažbe za lastno nemoč ali v komično žaloigro uklenil neizpolnjene nade lastnega hotenja. Je sicer v Cyranu sploh in v njegovih besedah dosti kretnje in poze, pa izzvene mestoma jako spodbudno in značajno.

«Jaz hranim v notranjosti svoj nakit.
Kot gizdalini nisem nafrfuljen,
čimbolj preprost, tembolj sem negovan.» (33.)

Da bi imeli mi več takih Cyranov!

Telesno je de Bergerac spaka. Ogromen nos mu pači obraz, zato v ljubezni nikjer in tudi pri preciozni lepotici Roksani v lastni podobi nima sreče. Pa je vseeno

«ponosen na to pritiklino,
zakaj dolg nos nam kaže blag značaj,
pogum, duha in vsakršno vrlino...»

Toda Cyranova duhovitost in čuvstvenost, podčrtana s telesno lepoto mladega kadeta Kristijana, ki priznalno izpove o sebi:

«Jaz za pomenek nisem duhovit...
Današnji jezik mi je prezavit,
vsak nov izraz takoj me razoroži...»

hitro zavouje Roksano in tvori nekak preciozni zgled idealne moške popolnosti. Ob tej komični vnanji izpopolnitvi ljubezensko nesebičnega Cyrana se dejanje komedije razgibava in razplete v pseudoheroično smrt junaka de Bergeraca, ki si še v poslednjih trenutkih dovtipno sestavi lastni grobni epitaf:

Književna poročila

«Filozof, naravoslovec,
glasbenik, rimač, sabljač,
zrakoplovec,
norčav, šegav zabavljač,
ljubimec — a ne zase lovec —
Tukaj počiva Hercule Savinien
de Cyrano de Bergerac,
ki ga prekosil ni noben
in vendar zadnji siromak.»

O blestečem Župančičevem prevodu bi bilo treba napisati daljšo študijo. Slovenitve jezikovno tako prešerno kultivirane in s tolikerkimi dovtipi, besednimi igrami in izraznimi potankostmi poživiljene in povišane umetnine pri nas pač nihče drugi ni zmožen. Slovenski Cyrano na premnogih mestih skoro ni prevod, ampak poetovo genijalno preludiranje na dana miselna temata, soustvarjanje v oblikah in izrazih, sodoživljanje v čuvstvih in duhovnih razgibih. Župančič — Cyranov brat v besedi, duhovitosti, dovtipnosti in čuvstvenosti — nam je dal prevod, ki ni suženj in se ne plazi boječe za ponosnim gospodarjem, ampak hodi z njim vstric s samozavestnim korakom ravnopravnega soseda. Mož, ki gleda tujo mojstrovino z bdečimi očmi lastne tvoriteljnosti, poet, ki v sodbodno pa ne ohlapno domačo obleko ogrinja duhovnega otroka tujca-sopoeta. Odtod v prevodu mnogo krepkih mest, kjer se Župančič malo oddalji od originala, kjer le ob najglobljem uživanju prve umetnine ustvarja oblikovno za nas potencirano drugo umetnino, kjer se njegova tvorna slovenščina razmahne v smel polet, zdaj vzporedno s tujim jezikom gredoč, zdaj spet izviren besedno nadkriljujoč, a le malokdaj pod razvojno linijo originala se potaplja. Razporediti bi mogel s francoskim tekstom mnogo odstavkov, ki bi veličali Župančičevo duhovito tvornost, opozarjam pa le na važnejša in vidnejša mesta, tako na Cyranovo samozavestno kramljanje o lastnem nosu (str. 31. do 33.), na njegovo dvobojno balado (str. 36.), na Ragueneaujev verzificiran kuhinjski recept (str. 60.), na pesem gaskonjskih kadetov (str. 74.), na že omenjeno Cyranovo premišljevanje o podkupni umetnosti (str. 78.), na Bergeracovo trubadurjenje pod Roksaninim oknom (str. 110.), na vžigajočo domorodno poslanico (str. 138.) in končno na sklepni Cyranov monolog. Virtuoznejše, tvornejše in omamnejše pri nas še nihče ni umel nizati besed, izbirati rim in sodoživljati umetnin. Da bi v tem sijajnem prevodu že kmalu Cyrana videli na slovenskem odru!

Dr. Pavel Karlin.

Melik Anton: Jugoslavija. Zemljepisni pregled. II. del, 1. in 2. snopič. (Pota in cilji. Zbirka poljudnoznanstvenih spisov, 11. do 14. zvezek.) Ljubljana 1923. (Tiskovna zadruga), 523 + IV strani z 1 kartico. 8°.

Po daljšem premoru od l. 1921. je izšel lani v dveh posameznih snopičih tudi II. del Melikove Jugoslavije. Kakor nam je v I. delu podan splošen pregled reliefa in klime, flore in favne, prebivalstva in gospodarstva vsega jugoslovanskega ozemlja, tudi izven mej naše nacionalne države, tako so v tem delu nanizani podrobnejši opisi in podatki posameznih zgodovinskih pokrajin. V prvem snopiču so opisane: Slovenija, Istra, Hrvatska-Slavonija, Dalmacija in Bosna-Hercegovina, v drugem pa Črna gora, Vojvodina, Severna in Južna Srbija in Južna Makedonija. Reči moram, da sem se nameril tam v Srbiji na interesente, ki so težko čakali, da bo delo gotovo, tolika je bila potreba po njem. Vsled tega je tudi prof. Melik storil prav, ko se je odločil, kakor poudarja sam v P. S., «napisati v kratkem času nekaj provizornega». Sledeče pozitivnokritične opazke naj veljajo njegovemu nadaljnemu obdelavanju zbranega gradiva.